

תוכן העניינים

ט	יובל הררי : הקדמה
1	פתח דבר
5	פתיחה
7	תקופת המקרא והתקופות הבתר־מקראיות הפולקלור בתנ"ך 7 הפולקלור בספרים החיצונים 10 מסורת שבעל פה ופולקלור יהודי 16 המסורת שבעל פה בתקופת חז"ל 28
49	תקופת ימי הביניים הקדמה 49 פיזור מוקדי הספרות 51 ייחודיות 53 גיוון לשוני 55 הרחבת הסוגות והנושאים 57 דרכים חדשות להצגה ספרותית 63 הספרות המגית 64
69	המאה השש עשרה עד המאה השמונה עשרה הדפוס והפולקלור היהודי 69 גירוש היהודים מספרד 74
77	המאה התשע עשרה והעשרים הפולקלור במסגרת המסורת של קהילות שונות 77 מחקר הפולקלור 86

125	ביבליוגרפיה
166	מפתח העניינים ושמות הכותרים, האנשים והמקומות
186	מפתח המקורות
192	מפתח הנושאים, המוטיבים וטיפוסי הסיפורים

הקדמה

יובל הררי

תרבות היא תולדה של יחסי גומלין בין שני ערוצי יצירה אנושיים המשתזרים זה בזה: אישי וקיבוצי. האישי נולד בקיבוצי ומתבטא מתוכו ואליו; הקיבוצי יונק מן האישי, מטמיעו ומעבדו ומפתלו ושב ושזר אותו וחורזו בו ומעצבו לכדי ביטוי מחודש, מרובה. יחסים אלה סבוכים בכל מישור של התרבות האנושית ואף הספרות העממית אינה נחלצת מהם, וזו היהודית-ההיסטורית על אחת כמה וכמה. אין לך זמן ומקום שבני אדם חיו בהם וקשרו ביניהם קשרים, ושנעדרה מהם תרבות עממית ובכללה ספרות עממית, או בלשונו של דן בן-עמוס: שלא התקיימה בהם תקשורת אמנותית בין חברים בקהילה בעלת זהות משותפת. תקשורת כזו בוטאה אמנם בידי יחידים אך היא התאימה למוסכמות חברתיות ועוצבה במסגרתן. אנתרופולוג או פולקלוריסט המבלה תקופה ארוכה בקהילה נחקרת יכול, אם הוא לומד את מפתחות התרבות שלה ומכיר את צפניה, לעמוד על תהליך התקשורת הזה מכלי ראשון. הוא יכול להשתתף באירועי היגוד, לתעדם ולנתח את מכלול הסמלים – הטקסטואליים, הביצועיים, החברתיים והתקשורתיים – המצויים בהם ואת היחסים בין הסמלים הללו. הטקסט עבורו הוא רק מרכיב אחד, אף אם מרכזי, במכלול זה והוא משורג לבלי הפרד במתווה הסמלים הרחב והמסוים של הקשר הביצוע שלו.

המחקר ההיסטורי של התרבות העממית, קל וחומר של הספרות העממית, אינו כזה. הוא נסמך בראש ובראשונה ולמעשה כמעט באופן בלעדי על כתבים. בין תהליך התקשורת האמנותית שהתרחש בקהילה המדומיינת ובין החוקר מתווך טקסט כתוב. והנה אף שסוכני תרבות, ובהם לקטנים, עורכים, מעתיקים, מהדירים ומדפיסים, נתנו את ידיהם בכתובים, הן בבחירת תוצרי התרבות שיישמרו והן בעיצובם בדפוסם המוכר, עדיין מבקשים חוקרי הפולקלור לשחרר את הכתוב מאחיזתם המוחלטת ולהצביע על יסודותיהם העממיים

של הכתובים. הם פועלים לחשוף מרכיבי צורה ותוכן של הכתובים שמקורם בפולקלור החי, הדינמי, של הקהילה שבה נוצרו (על הקשריו האוניוורסליים), ושאותו הם משקפים אף בגלגולם המקובע בכתב. עיצובה וקיבועה של הספרות העממית היהודית בכתב מפקיעים את מחקרה מטענת היסוד של האסכולה ההקשרית בדבר קיומה בפועל של חוליה אחרונה בלבד בשלשלת ההיגוד, כלומר מן ההכרה שבידינו להתחקות רק אחר הביצוע האחרון של מסורת נתונה כלשהי, המעוצב (ומתועד בפועל) בהקשר מסוים, ועל כן אין ממש בניסיון לחשוף את השלשלת כולה או את הטקסט הקדום (Urtext) שהתגלגל בה. למרות עדויות מפורשות על אירועי היגוד פומביים, ההקשר החוץ-טקסטואלי (כלומר כלל מרכיבי ההקשר והביצוע) של המסורות העממיות היהודיות הוא לעתים קרובות עניין לניחוש בלבד, ומה שנותר לחוקר הוא לשער תהליך דמיוני של תקשורת בין חברי הקהילה על סמך מרכיבים אמנותיים של מה שנתפס כתוצריו. ואכן חוקרי הספרות העממית היהודית מתמקדים בחקר תוצרי פולקלור אלה. מחקר כזה הוא השוואתי מניה וביה. הוא נסמך על היכרות מוקדמת עם יסודות עממיים 'מסורתיים' בפולקלוריסטיקה, יסודות הנוגעים לתכנים ולצורות של הטקסט, לעקרון הקיום המרובה, היינו לקיומן של מסורות סיפוריות מקבילות אך שונות זו מזו, ולהנחת ההיגוד שביסודו.

זיהוים של יסודות עממיים אלה ביצירה הכתובה הוא ראשיתה של חקירה שאינה מבקשת עוד לברר את השתלשלותה ההיסטורית של מסורת זו או אחרת או את נדודיה הגאוגרפיים, אלא לחשוף – בהקשרה הייחודי – את היחסים המורכבים שבין אוכלוסיית לאוריינות, בין פולקלור לקנון, בין מסורת לחידוש ובין קהילה ליוצר. ספרו של דן בן-עמוס הוא דוגמה מאלפת לחקירה מסוג זה. אין הוא מבקש להתחקות אחר ההיסטוריה של הספרות העממית היהודית. תחת זאת הוא בוחן את גילוייה ההיסטוריים של ספרות זו מן המקרא ועד ימינו, תוך שהוא מעמיד בכל אחד מן הפרקים על היבטים רלוונטיים של הבעייתיות המתודולוגית הכרוכה בחקירה זו ועל פתרונותיה, המאפשרים פולקלוריסטיקה היסטורית. הקול העממי במובן רחב, הכולל קולות עממיים רבים ומגוונים, משתקף היטב בספרות עם ישראל מראשיתה ועד ימינו. כפי שבן-עמוס מציין, אף שיש לקול זה מאפיינים מאחדים הוא רחוק מלהיות אחיד. הפולקלור היהודי התגוון על פי הקשרי זמן, מקום ולשון שבהם חיו קהילות יהודיות, על סוכני התקשורת האמנותית שלהן,

ויצרו את תרבותן, ועדיין הוא מוסיף ומתגוון באופן זה גם בימינו. המשימה שבן-עמוס נטל על עצמו היא אפוא מורכבת ורבת פנים כספרות העממית עצמה. ייחודה אינו בהארה מפולשת של תחום זה או אחר של ספרות זו. כאן הניבו מחקרי פולקלור – של בן-עמוס ושל רבים אחרים – שראו אור בעשורים האחרונים, והממוקדים מבחינה היסטורית-גאוגרפית, סוגתית, עדתית או לשונית, תרומה גדולה יותר. תרומתו הייחודית של ספר זה היא ברוחב היריעה, במגוון הנושאים הנדונים בו ובריבוי נקודות המבט עליהם, בתמונה הכוללת שהוא מציג ובאופן המיוחד, שבו נעשה הדבר: תמציתיות עניינית שדוגמאות מעטרות ומאירות אותה מצד אחד, עומק מתודולוגי מצד אחר ותשתית ביבליוגרפית עשירה ביסוד שניהם גם יחד.

הספר עוקב אחר ביטוייה של הספרות העממית היהודית מן המקרא דרך הספרות הבת-מקראית וספרות המדרש והאגדה של חז"ל לסיפורים הביניים ולפולקלור שלאחר המצאת הדפוס ועד לעת החדשה ולימינו שלנו. על פי טבע הדברים, חלקים ניכרים מן הדיון מוקדשים לסיפור העממי, אך אין הוא מוגבל לסוגה זו. פתגם, משל, שיר, בדיה, חידה הומור ואפילו כישוף נדונים בו אף הם – תחילה על פי ההקשר ההיסטורי-הטקסטואלי ולבסוף על פי חלוקה סוגתית ותת-חלוקות עדתיות. באופן זה ניכרים היטב עקבות הסוגות הללו הן בשדרת האורך ההיסטורית של היצירה העממית היהודית והן במפתחי הרוחב העדתיים והלשוניים שלה.

עניינים מתודולוגיים רבים שהם לחם חוקה של הפולקלוריסטיקה, ובהם שאלת קיומם ואופיים של מוסדות היגוד והקשרי היגוד, יחסי גומלין בין אוריינות לאורליות, תהליכי קיבוץ, עיבוד וקיבוע של מסורות ספרותיות, קשרי גומלין עממיים בין-תרבותיים, היגוד וכתובה, פולקלור וספרות פופולרית, יצירה אישית וספרות עממית ועוד רבים אחרים, נזכרים על פי ההקשר ומשרתים את הסקירה ההיסטורית של גילויי הספרות העממית היהודית.

דן בן-עמוס הוא מן החוקרים הבולטים, הפורים והמעניינים ביותר בפולקלוריסטיקה בכלל ובחקר הפולקלור היהודי בפרט. היסודות המתודולוגיים של עבודתו נעוצים בתפר שבין אנתרופולוגיה תרבותית לפולקלוריסטיקה היסטורית, ואת התבוננות שפיתח בעקבות מחקרי שדה שלו ושל עמיתיו באפריקה ובאמריקה הוא מיישם גם במחקריו בפולקלור היהודי. הספר המונח עתה בידי הקוראים הוא ביטוי ליכולת התבוננות כזו בספרות המסורתית הכתובה ובספרות הדבורה העכשווית של עם ישראל. מי שמבקש

להתרשם מן היצירה הספרותית העממית היהודית, להכיר את מגוון סוגותיה ואת ביטוייהן בעל פה ובכתב, לעמוד על תהליכי עיבוד והתאמה של חומרי המסורת במעבר מדור לדור ומקהילה לקהילה, ועל סיגול והטמעה של יסודות צורניים ותוכניים מן התרבויות השכנות, להתחקות אחר סוגיות מרכזיות במחשבה הפולקלוריסטית ולבחון את יישומן בחקר הפולקלור היהודי – ימצא את מבוקשו בספר זה. חיתוכי הדיון מאירים את דמותה ואת תכניה של הספרות העממית היהודית בהקשרי זמן, מקום, סוגה, לשון ועדה. כִּלְלוּ מעמיד על תהליכי שימור ושינוי, סיגול והתגוונות, שהם יסודה של היצירה העממית בכל מקום וזמן. הביבליוגרפיה העשירה שבתשתיתו פותחת פתח לעיון נוסף, תמטי ומתודולוגי גם יחד. מבחינה זו ספרו של בן-עמוס הוא ללא ספק הרבה יותר מאשר 'סקירה' (בלשונו) של הספרות העממית היהודית. זהו עיון מקיף, מרוכז ועדכני במגוון ביטוייה של הספרות העממית היהודית לדורותיה ובשאלות המחקר העקרוניות הנוגעות בה – צוהר לפולקלוריסטיקה ולפרותיה בחקר הפולקלור היהודי.

פתח דבר

ראשיתה של סקירה זו בבקשתו של ג'ון פולי כי אתרום מאמר קצר, בן כעשרים עמודים, על הפולקלור היהודי לספר שערך, ואשר בינתיים יצא לאור (פולי, הוראה). אף כי ניסיתי לעמוד במשימה, לא עלה בידי לסקור את תולדותיה של הספרות היהודית העממית על מגוון סוגותיה ולשונוותיה בעשרים העמודים שהקצה לי. הלשון התמציתית שנקטתי, ואשר אותותיה עדיין ניכרים בצמצום הביטוי בניסוח הנוכחי, מעידה על מאמצי. כאשר התברר לשנינו שסקירתי תחרוג מהגבול שתחם לה, הציע ג'ון פולי שאגיש את הסקירה לכתב העת שבעריכתו, ואכן כך עשיתי.

יובל הררי המליץ להוצאת הספרים ע"ש י"ל מאגנס לפרסם סקירה זו בתרגום עברי, ועל כך אני מודה לו מקרב לב. רותי ברי-אילן תרגמה את הספר בנאמנות והפנתה את תשומת לבי לטעויות שנפלו בנוסח האנגלי, ונוסף על כך הצביעה על מספר נושאים הדורשים הרחבה והסבר במהדורה העברית. על כל אלה נתונה לה תודתי. ורדה לנרד ערכה את הספר במיומנות, קפדנות, בקיאות ותבונה, ועל כך אני אסיר תודה לה. גלית חזן-רוקם, אשר הורתה באוניברסיטת פנסילבניה עת היו לפניי דפי ההגהה של הנוסח האנגלי, קראה אותם ומנעה את הדפסתן של מספר טעויות חמורות. בינתיים יצא הספר לאור אף ברוסית, בתרגומה של הלנה נוסנקו. תרגום הספר לעברית התאפשר בתמיכתן הנדיבה של ועדת המחקר של אוניברסיטת פנסילבניה וקרן הזיכרון לתרבות יהודית בארצות הברית. דן בנוביץ, מנהלה היוצא של הוצאת הספרים ע"ש י"ל מאגנס, ליווה את תרגום הספר לעברית והנחה אותי בעצה טובה ובסבלנות רבה. לכולם מיטב תודותיי.

אין זה הניסיון הראשון לסקור את התפתחות הפולקלור היהודי הן באופן היסטורי הן באופן ספרותי, תרבותי וחברתי. היבטים שונים של תחום זה תוארו ונותחו, מתוך גישות שונות, על ידי מספר חוקרים. ספרו המקיף והמעמיק של עמנואל בן-גריון 'שבילי האגדה' עדיין משמש מבוא קלסי בעברית לחקר האגדה בעמים ובישראל. הדדו יזון

סקרה ועדכנה את מחקר הפולקלור היהודי במאמר באנגלית שהופיע בהודו (יזון, ספרות עממית). הביבליוגרפיה העשירה שערך עלי יסיף וספרו 'סיפור העם העברי' הם תרומה חשובה למחקר ההיסטורי של הפולקלור היהודי, וספריו של חיים שוורצבאום מכילים אוצר ביבליוגרפי בלום ומשמשים נקודת מוצא לכל מחקר היסטורי או השוואתי בספרות היהודית העממית. מפעל חייו של יום-טוב לוינסקי, מייסדה של החברה הישראלית לפולקלור 'ידע-עם' והעורך של 'ידע-עם': במה לפולקלור יהודי' (תש"ט-תשל"ג) ושל אסופות יסוד בפולקלור (לוינסקי, הווי ומסורת; הנ"ל, ספר המועדים), הוא מנדבכי היסוד של ידע הפולקלור היהודי. ודב נוי, במחקריו הרבים, הקנה למחקר הפולקלור היהודי את הבסיס המדעי שעליו מושתת העיון המודרני.

כל סקירה, ואף זו שלפנינו, מציגה את נושאה מנקודת ראות היסטורית ותאורטית מוגדרת. זו שלי התפתחה מתוך מחקר אתנוגרפי-פולקלוריסטי בקרב אנשי שבט אָדוּ (בְּנִיין) בניגריה. בעבודותיי הקודמות שאפתי לחשוף את היבטי הפולקלור כפי שהוא קיים בחברה כתהליך אמנותי-תקשורתי. עסקתי בדברים על פי הגישה של המחקר האתנוגרפי-הפולקלוריסטי, שמטרתו לגלות את העקרונות האסתטיים ואת חוקי הביצוע של המבעים הפולקלוריים בחברה. לא רק המילה המדוברת או המזומרת, אלא אף האירוע התרבותי, המגדר והמגזר החברתי, ובעיקר היחסים בין המוען לנמען, דרושים להבנת המדובר ולמשמעותו הן ברגע ביצועו הן במערכת ההיסטורית של המסורת החברתית-התרבותית. גישה זו מתאימה במיוחד למחקר בחברות בנות זמננו, אולם יש לה השלכות משמעותיות על מחקר היסטורי-פולקלוריסטי.

בניגוד לגישה הרומנטית, החותרת לגלות את 'קול העם' אך פעמים רבות נמצאת מדמיינת או אף יוצרת אותו, הגישה האתנוגרפית-הפולקלוריסטית מנסה להקשיב לקולות הרבים והשונים הרוחשים ונשמעים בעם ובחברה או צפונים בכתביהם. הממד ההיסטורי מאפשר להקשיב לשינויים החלים בקולות אלו, לציין אותם ולנסות להבינם בהקשר של זמנם ומקומם. גישה זו עשויה לתרום רבות ללימוד ולהבנה של הפולקלור של העם היהודי, שקהילותיו התקיימו בארצות שונות ודיברו בשפות שונות. במקום ליצור אחדות מדומה, היא מאפשרת להקשיב למקהלה או לשיח רב קוליים, שאינם בהכרח הרמוניים, ושלפעמים אפילו צורמים. בריבוי הקולות אפשר לשמוע את הרבגווניות של החברה ואנשיה, את עושר ניסיונותיהם,

מאויייהם, שאיפותיהם, אכזבותיהם ומאמציהם להתמודד עם המציאות מכאן ועם האידאלים התרבותיים מכאן. ניתן להקשיב לכל אלה כתופעות משתנות וכתהליכים דינמיים.

הביצוע האורלי של הספרות העממית הוא אחד ממרכיבי היסוד של הפולקלור. אך מאז המצאת הכתב היו המילה הכתובה ובעיקר הספר ליסודות של התרבות. לכאורה קיים ניגוד בין המסירה וההוראה שבעל פה לבין אלו הנעשות באמצעות הכתב והספר. מבחינה היסטורית והתפתחותית אלה שני תהליכים הנחשבים לעוקבים זה אחר זה, ובתחילת מחקר הפולקלור, ואף שנים רבות לאחר מכן, הוגדר תחום זה תוך הנגדה למילה הכתובה: פולקלור קיים בעל פה, והתרבות הנאורה מתבססת על הכתב. אולם במציאות החברתית השוררת זה מאות שנים, שתי דרכי התקשורת קיימות זו לצד זו ויש ביניהן יחסי גומלין, יחסים הבולטים ביותר בהיסטוריה התרבותית של העם היהודי.

ישום הגישה האתנוגרפית-הפולקלוריסטית בממד ההיסטורי של הספרות העממית של היהודים מאפשר לחקור את האורליות והאורינות לאו דווקא כערוצי תרבות מנוגדים אלא כמגמות חברתיות, תרבותיות והיסטוריות שהקשרים ביניהן הם עצמם נושא מחקרי בעל ערך. המעברים בין שתי דרכי הביטוי כרוכים בערכים אידאולוגיים, דתיים ומוסריים. הם נתונים ללחצים של מגדר ומגזר חברתי ולהשפעותיהם של תנועות ומאורעות היסטוריים ושל התפתחויות לשוניות בעם היהודי. במאה התשע עשרה, עם צמיחת הלאומיות באירופה, התפתחה מודעות עצמית לאומית למסורת, מודעות שהובילה לרישום וללימוד של הפולקלור היהודי כנושא למחקר מדעי. בעקבות זאת הבחנתי בפולקלור היהודי בשתי חטיבות יסודיות: התיעוד שנעשה על ידי החכמים והסופרים בכל תקופה ועדה למען אנשיה ולמען הדורות הבאים, והמחקר שנעשה מתוך גישה מדעית תאורטית – אם על ידי בני העדה ואם על ידי חוקרים מחוצה לה.

סקירה כללית של הספרות העממית היהודית אינה מאפשרת דיון יסודי בספרות העממית של כל עדה, תקופה או סוגה, אך היא מייצגת השקפה כללית, המתבססת על מחקרים שנעשו על ידי רבים, ומתווה קווי מתאר, כך אני מקווה, למחקרים שיבואו. בהתלבטויותיי במחקר הפולקלור מלווה אותי בת־שבע אשתי, ולה מוקדש הספר.

פתיחה

ארבע תכונות הקשורות זו בזו מייחדות את הספרות העממית היהודית: עומק היסטורי; תלות הדדית בין האורליות לאוריינות; פיזור לאומי; גיוון לשוני. חרף הרבגוניות הנובעת מגורמים אלה, הפולקלור של רוב הקהילות היהודיות מתאפיין בכמה סימני היכר. היהודים באשר הם, בהיותם בני עם אחד, משמרים זיכרון קיבוצי הנמשך למן האלף השני לפסה"נ. אף כי הספרות הכתובה מילאה תפקיד נכבד בשימור המורשת התרבותית היהודית, היא מצאה את השלמתה בכל דור ודור במסירה שבעל פה. הזיקה ההדדית בין השתיים העמיקה את היסודות התוכניים, הצורניים והחברתיים של הפולקלור היהודי. פיזורם של היהודים בין האומות, בשל הגלויות הכפויות והנדידה הטבעית, הרחיב את נושאו ודפוסי של הפולקלור היהודי. ברוב הארצות פיתחו היהודים שפות חדשות, ובאמצעותן עיצבו וביטאו את הפולקלור שלהם ולימים העלוהו על הכתב. בתפוצות הגולה שילבו היהודים בפולקלור שלהם פולקלור של עמים אחרים, ובו בזמן הפיצו בקרב אותם עמים את נושאו של הפולקלור היהודי הידועים גם בפולקלור הבין-לאומי. אמנם ככלל השפעת גומלין זו היא הבסיס להפצתו של פולקלור בין העמים, אך בקרב היהודים היה התהליך נמרץ יותר, וזאת גם כשישבו בארצם בימי קדם. לפיכך אין מקום לטענה שתקופה מסוימת, ארץ כלשהי או שפה אחת ויחידה, היא לבדה מייצגת את המכלול האותנטי של הפולקלור היהודי. למעשה הפולקלור היהודי מהתקופות הקדומות ביותר הידועות לנו, אינו מקורי יותר במהותו מזה שנוצר בתקופות מאוחרות יותר.

לא ניתן אפוא לפסוק שמסורות של עדות מסוימות הן עתיקות או אותנטיות יותר מאלו שהתגבשו בעדות אחרות. בכל עדה ועדה אפשר למצוא שירים, סיפורים ופתגמים שצורות ביטוי קדומות ומאוחרות משמשות בהם יחדיו, ושניכרים בהם מטבעות לשון, תכנים ותבניות היגוד האופייניים לחברה היהודית בצד השפעות מסורת ושפה של עמים אחרים.¹

מכיון שפולקלור הוא ממד תרבותי משתנה, החיפוש אחר צורותיו ונושאו הראשוניים היה למושא מחקרי וחברתי. הניסיון לגלות את צורת הביטוי המקורית, ולפיכך כביכול האותנטית, היה ביסודן של תאוריות ושיטות מחקר שמטרתן הייתה שחזור צורת הביטוי הראשונית של סיפור, שיר, פתגם או ריקוד. בחברות מודרניות שבהן גדל הפער בין אורחות חיים כפריות ועירוניות, בנוסף למרחק ההיסטורי בין ההווה לעבר, נעשה ניסיון לייצג צורות ביטוי קדומות בשיר ובמחול ולהציגן כאותנטיות. ייצוג זה הוא הצגתי ודרמטי. אין הוא אותנטי כמייצג דרכי ביטוי קודמות אך הוא אותנטי כהצגה מודרנית השואפת לשחזר את העבר בראי ההווה. השחזור הוא אותנטי כשחזור, כהצגה, אך אין בו חזרה לצורות ביטוי ראשוניות האמורות להיות אותנטיות יותר.²

ניסיון השחזור של פולקלור מתקופות היסטוריות קדומות ורבדים חברתיים כפריים מאפיין את ההתייחסות לפולקלור בחברות מודרניות ובעיקר בתרבויות מתחדשות כמו בחברה הישראלית. התחדשות זו מונעת על ידי האידיאה של מהות הפולקלור הרואה בו ממד חברתי המשמר מורשת תרבותית-לאומית המשדרת מסורתיות, כפריות ועתיקות.³

לעומת גישה זו והשאיפה לחשיפת הפולקלור האותנטי, הסקירה הנוכחית של הספרות העממית היהודית מתבססת על הגדרת הפולקלור כתקשורת אמנותית בקבוצות מצומצמות שיש לבחנה בהקשריה התרבותיים וההיסטוריים ובהקשרים החברתיים המידיים בהם היא מתבצעת. הגדרה זו מאפשרת דיון בספרות העממית של כל תקופה, ארץ ועדה ללא העדפה של אחת על פני רעותה, תוך ניסיון להבחין במרכיבים הנושאים, הצורניים והתצוגתיים של צורות הביטוי העממיות.⁴

הפולקלור, אם כי כיום הן מקובלות על מעטים בלבד. האחת היא שליהודי התפוצות אין פולקלור מקורי משלהם (ראו למשל: ברגר, מחקר הפולקלור; גסטר, פולקלור שמי, עמ' 981; גייקובס, פולקלור). האחרת היא שפולקלור של קבוצה יהודית מסוימת יכול להיות אותנטי מזה של רעותה. כנגד הטענה הראשונה ראו: פטאי, פולקלור יהודי; הנ"ל, פולקלור ומסורת; מ"י בן-גריון (ברדיצ'בסקי) התנגד נמרצות לשנייה, ראו: בן-גריון, מאמרים, עמ' ס.

2 ראו: בנדיקט, אותנטיות ופולקלור; גולומב, חיפושי האותנטיות.

3 ראו: בן-עמוס, האידיאה.

4 ראו: בן-עמוס, הגדרת הפולקלור.